

Brexit Süreci, Küresel Ekonomi ve Türkiye: Fırsatlar ve Tehditler

YUSUF EMRE KOÇ

- **Brexit süreci küresel ekonomiyi nasıl etkiledi?**
- **Brexit sürecinin İngiltere ve AB ekonomisine olası etkileri nelerdir?**
- **Brexit sürecinin Türkiye ve yükselen ekonomilere sunduğu fırsatlar nelerdir?**

GİRİŞ

23 Haziran 2016 tarihinde İngiltere'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğinin devamı veya sona erdirilmesi referandumu yapıldı. Ayrılık taraftarlarının "Britain" ve "exit" kelimelerinin birleşimiyle oluşturduğu "Brexit" referandumu, yaklaşık yüzde 52'ye yüzde 48'lik bir oy oranıyla AB'den ayrılık yönünde sonuçlandı. 2015 yılında İngiltere Başbakanı David Cameron'un bir seçim vaadi olarak başlayan sürecin küresel ekonomi ve küresel finans sistemi üzerindeki etkilerinin özellikle 2016 yılının ilk çeyreğinden itibaren daha da hissedilir hale geldiği görülmektedir. Sürecin ortaya çıkardığı belirsizlik ortamı küresel ekonomideki riskleri artırmış ve IMF, Dünya Bankası, OECD gibi kurumlar 2016 yılı adına yapılan büyüme tahminlerini diğer faktörlerin de etkisiyle aşağı yönlü revize etmişlerdir. Bu olumsuz havayla birlikte sterlin dolar karşısında oldukça değer kaybetmiş ve küresel finans sisteminin güvenli liman arayışına girmesiyle dolar ve altın endeksleri yükseliş kaydetmiştir. Brexit kararı sonucunda, AB ile müzakere sürecinin de yaklaşık iki yıl süreceği hesaba katıldığında mevcut belirsizlik ortamının neden olduğu olumsuz etkilerin

küresel ekonomi ve küresel finans sistemini uzun bir süre daha baskılayacağı beklenmektedir.

Londra'nın dünyanın en önemli finans merkezi olduğu göz önüne alınırsa, Birleşik Krallık ve AB bölgesinde yaşanan bu belirsizlik ortamı birçok farklı açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Birincisi, küresel finansal sistemin merkezi olan Londra'nın bu belirsizlik ortamından oldukça etkileneceği aşıkardır. Bu durumun 2008 küresel ekonomik kriziyle başlayan, Panama belgeleri ile hız kazanan küresel finansal sisteme yönelik eleştirileri artırarak küresel ekonomiyi yeni bir finansal sistem inşası arayışına itmesi beklenmektedir.

Ayrılık kararı ile birlikte Londra'nın dünyanın en önemli finans merkezi konumunu kaybederek Frankfurt ve Dublin gibi finans merkezlerinin önemini daha da artırması ikinci olumsuz sonuç olarak öngörülmektedir. Bu bağlamda Brexit süreci İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Brexit sürecinin neden olduğu üçüncü olumsuz sonuç, referanduma kadar geçen sürede sterlinin dolar karşısında oldukça değer kaybetmesi ve artan be-

Yusuf Emre KOÇ

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat bölümünde tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Ankara Üniversitesi İktisat programlarında yüksek lisansına devam etmektedir. SETA Uluslararası Öğrenciler Akademisi'nde proje asistanlığı görevini yürütmektedir. Uluslararası iktisat, ekonomi-politik, ekonomik büyüme ve kalkınma araştırma alanları arasında yer almaktadır.

lirsizlik ortamıyla birlikte küresel ekonomik büyüme tahminlerinin düşürülmesi olmuştur. Bu belirsizliğin iki yıl sürecek olan müzakere sürecinde bir süre daha devam edeceği düşünüldüğünde, küresel ekonomik büyüme performansları açısından AB'nin bu krizi nasıl yöneteceği ve süreci nasıl sonlandıracağı oldukça önem kazanmaktadır.

Dördüncü ve son sonuç ise Brexit sürecinin sonunda AB ile İngiltere arasında yeniden belirlenecek olan dış ticaret rejimi, finansal piyasaların işleyişi ve emek piyasasının geleceği muhtemel çözüm bekleyen kriz noktaları olacaktır.

Bu perspektif, Brexit referandumuna gidilen süreçte küresel ekonomide yaşanan gelişmeler, referandum sonrası tepkiler, gelecekte ortaya çıkması beklenen belirli kriz noktaları ve çözüm yolları ile birlikte Türkiye ve yükselen ekonomiler için doğabilecek fırsatlar açısından bir bakış açısı sunma amacını taşımaktadır.

BREXİT SÜRECİNİN KÜRESEL EKONOMİYE ETKİSİ

Çin'in ekonomik büyüme ivmesindeki yavaşlama, Amerikan Merkez Bankası'nın (FED) faiz artırım yönünde atacağı adımlar, petrol fiyatlarındaki düşüş, Japon ekonomisinde yaşanan resesyon ve Avrupa ekonomisindeki yavaş toparlanma ile birlikte ele alındığında, Brexit süreci de küresel ekonomiyi etkileme potansiyeli bakımından önem arz etmektedir. 2016 yılı ilk çeyreğinde küresel ekonomiyi etkileyebilme kapasitesi bakımından FED'in faiz artırım beklentisi öncelikli bir konu başlığı iken, son dönemde Brexit süreci gündemde yer almıştır. Brexit kararı göz önünde bulundurulduğunda altın, dolar, sterlin ve euro arasındaki ilişkilerde yaşanan değişimler oldukça önem arz etmektedir.

Brexit süreci ve sonrasında gündemdeki yerini koruyacak olan sterlinin dolar karşısında son bir yılda kaydettiği düşüşte FED'in faiz artırım kararlarıyla birlikte, Brexit sürecinin de önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Bu bir yıllık sürede sterlinde gerçekleşen düşüşün, referandumda ayrılık yönünde çıkan karar ve müzakere süreci nedeniyle bir süre

Kaynak: BloombergHT

daha devam etmesi beklenmektedir. Sterline paralel olarak yalnızca İngiltere'nin değil, aynı zamanda euro odaklı Avrupa ekonomisinin de belirsizlikler taşıması, doların euro karşısında değer kazanması sürecini de destekleyecektir. Referandum sonuçlarının açıklanmasıyla beraber küresel piyasalardaki sert satışlar sonucu GBP/USD kuru 1985 yılından sonra tarihin en düşük seviyesine gerileyerek 1,35 civarında seyretmeye devam etmiştir (Grafik 1).

Belirsizlik ortamının sürmesi halinde, güvenli liman arayışında olan küresel finans piyasalarının dolar ve altın gibi araçlara yönelmesi beklenmektedir. Son dönemde Brexit sürecinden etkilenerek yükselişe geçen bir diğer yatırım aracı altındır. Risklerin ve belirsizliklerin arttığı dönemlerde yatırımcıların yöneldiği altın özellikle 2016 yılının ilk çeyreğinde önemli bir yükseliş kaydetmiştir (Grafik 2).

Borsalar ve küresel finans kuruluşları açısından bakıldığında da olumsuz bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Küresel borsalarda yaşanan değer kayıpları ile birlikte referandum öncesinde AB'de kalma yönündeki beklentiyle riskli varlıklara yapılan yatırımlarda da karar sonrasında oldukça önemli

Kaynak: BloombergHT

Ekonomik Riskler	Finansal Riskler	Politik Riskler
<ul style="list-style-type: none"> • Resesyon Tehlikesi • Kemer Sıkma Politikaları • İstihdam Düşüşü • Yeni Dış Ticaret Rejimi Belirlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Londra'nın Küresel Finans Merkezi Konumunu Kaybetme Tehlikesi • Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının İngiltere'nin Kredi Notunu Düşürmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Siyasi İstikrarsızlık Tehlikesi • İskoçya ve Kuzey İrlanda

kayıplar yaşandığı gözlenmiştir. Önemli dalgalanmaların yaşandığı söz konusu süreçte, bir günde ABD borsalarında 900 milyar doların buharlaştığı söylenmektedir.¹ Bu durumun özellikle ABD ekonomisini olumsuz yönde etkileyeceği ve bu yolla küresel ekonominin de yavaşlayan büyüme eğilimi ile birlikte bir durgunluk sürecine gireceği beklenmektedir. Bunun yanında FED'in faiz artırımını tekrar gözden geçireceği ve kısa süreli bir parasal genişleme uygulamasına geçmesi gerektiği hakkında da yorumlar yapılmaktadır.² Bununla beraber Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve diğer merkez bankalarının da finansal istikrarın tekrar sağlanması amacıyla destekleyici önlemler alması beklenmektedir.

BREXİT SÜRECİNİN AB VE İNGİLTERE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Dünyanın en büyük beşinci ekonomisi konumunda olan İngiltere, Brexit referandumu sonrasında ekonomik, finansal ve politik risklerle karşı karşıya kalmıştır.

Brexit oylamasının hemen ardından meydana gelen değişimler çoğunlukla kısa vadeli etkiler olarak değerlendirilse de, AB'den ayrılık yönünde çıkan sonuç önümüzdeki dönemde etkisini sürdürmeye devam edecektir. Müzakere sürecinin bir süre daha devam etmesiyle birlikte İngiltere ekonomisinde risklerin ortaya çıkacak olması, piyasalarda belirsizlik ve risk ortamının artmasına neden olacaktır.³ Bu nedenle söz konusu belirsizlik ortamının orta ve uzun vadede İngiltere özelinde olmak üzere AB genelinde de yatırım ve harcama

miktarlarını düşüreceği ve hatta İngiltere'de bir resesyona tetikleyeceği düşünülmektedir. Bu etkilerle birlikte en olumsuz tabloda kemer sıkma politikalarının devreye gireceği ve istihdam oranlarının da düşeceği beklentiler arasında yer almaktadır.

Sürecin AB'den ayrılıkla sonuçlanması AB ve İngiltere arasında yeni bir dış ticaret rejiminin de belirlenmesini gerekli kılmaktadır. Yaşanabilecek ekonomik sorunlar arasında yer alan yeni bir rejim kurma çabası, İngiltere'nin dış ticarete AB ülkelere karşı avantajlı ve rekabetçi konumunu kaybetmesine neden olması beklenmektedir. Bu nedenle ayrılık süreciyle birlikte ilerleyecek olan dış ticaret düzenlemeleri İngiltere ve dünya ekonomisi için büyük önem arz etmektedir. Müzakere sürecinin uzaması halinde yaşanacak kayıplar İngiltere ve AB için olduğu kadar küresel ekonominin büyüme potansiyeli adına da olumsuz bir nokta olarak acil çözüm bekleyen husus olarak durmaktadır.

Referandum sonuçlarının açıklanmasını takip eden süreçte finansal riskler arasında yer alan uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının İngiltere'nin kredi notunu düşürmeleri de beklentiler hakkında önemli ipuçları vermektedir. Artan belirsizlik ortamı ile birlikte istihdam, büyüme, dış ticaret gibi makroekonomik verilerin tehlikeye girmesi İngiltere hakkındaki beklentilerin olumsuz bir yönde seyretmesine yol açmıştır (Tablo 1). Bu belirsizliğin ve riskli ortamın devam etmesi halinde kredi notlarının daha da düşürülebileceği beklenmektedir.

Finansal risk olarak görülebilen bir diğer önemli nokta, Küresel Finans Merkezleri Endeksi'ne⁴ göre

1. "Brexit ABD Borsalarında Bir Günde 900 Milyar Dolar Buharlaştırdı", BloombergHT, 25 Haziran 2016.

2. "FED Brexit Ardından Parasal Genişlemeye Gitmeli", BloombergHT, 28 Haziran 2016.

3. "İngiliz Ekonomisi Zorlu Viraja Giriyor", BloombergHT, 28 Haziran 2016.

4. "The Global Financial Centres Index 19", Qatar Financial Centre (QFC), Mart 2016.

TABLO 1. İNGİLTERE'NİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERİ

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GSYH (Trilyon Dolar)	2,9	2,7	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7	2,9	2,84
Kişi Başı Milli Gelir (Bin Dolar)	46,24	46,99	42,82	40,48	40,19	41,01	42,04	43,39	43,73
Tasarruf Oranı (%GSYH)	33	33	33	35	14	13	12	12	12
GSYH Yıllık Artış (%)	2,6	-0,5	-4,2	1,5	2,0	1,2	2,2	2,9	2,3

Kaynak: World Bank

dünyanın en önemli küresel finans merkezi konumunu sürdüren Londra'nın, Brexit'in ardından bu konumunun sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesidir. Referandum öncesinde Brexit'in gerçekleşmesi halinde Londra'dan ayrılacaklarını ifade eden önemli finans kuruluşları ve banka merkezleri için Frankfurt, Dublin gibi merkezler öne çıkmaktadır.⁵

AB kuralları çerçevesinde ve AB pasaportuyla işlem gören finansal araç piyasalarında faaliyet gösteren kuruluşlar ve çalışanlar, Brexit'ten ilk olarak etkilenenler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda mevcut finansal kurumlar ve finansal araçların konumu hakkındaki müzakereler neticesinde çıkacak kararlar birlikte, bu kuruluşların AB içinde yer alan diğer finans merkezlerine kayacağı beklenmektedir. Dolayısıyla teşvik edici diğer unsurların yanı sıra makroekonomik göstergelere de olumlu katkılar sağlayan finans sektöründe, Londra'dan boşalacak olan bu alanın Frankfurt, Dublin, Paris, Amsterdam ve Lüksemburg gibi finans merkezleri ile doldurulabileceği tartışma konusu olmaya başlamıştır.

İngiltere açısından bir diğer önemli nokta ise sürecin doğurabileceği politik risklerdir. Başbakan Cameron'ın istifasının ardından, Theresa May'in yeni başbakan olarak atanmasıyla sürecin ilk şoku atlatılmış gibi görünse de, AB'den ayrılık müzakerelerinin devam edecek olması ve muhalefet partilerindeki tartışmalar bu belirsizlik ortamının bir süre daha gündemde kalacağını göstermektedir. Ayrıca referandum sonuçlarına göre ayrı tutum sergileyen İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın izleyeceği yol haritası da İngiltere'nin gelecekte karşı karşıya kalabileceği politik riskler arasında yer almaktadır.

5. "Londra Bankacıları Brexit Sonrası Kenti Terkedebilir", BloombergHT, 27 Haziran 2016.

BREXİT TÜRKİYE VE İSTANBUL FİNANS MERKEZİ (İFM) İÇİN BİR FIRSAT OLABİLİR Mİ?

2008 küresel ekonomik kriziyle birlikte Batılı finansal sisteme olan eleştiriler artmış ve son Brexit süreci ile birlikte AB, taşıyıcısı olduğu değerler ile birlikte bir prestij kaybı yaşamıştır. Finansal sisteme yönelik eleştirilerin hız kazanması ve Brexit ile birlikte somutlaşması, mevcut sistemin sürdürülebilirliği ve geleceği hakkında birçok soru işaretini barındırmaktadır. Finans merkezleri özelinde küresel ekonomik güç dengesinin Batı'dan Doğu'ya kaymaya başlaması ve gelişmiş ekonomilerin içerisinde bulunduğu risklilik ve belirsizlik ortamı, Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilere önemli fırsatlar sunmaktadır.

Küresel finans piyasaları açısından düşünüldüğünde bölgesinde önemli bir ekonomi merkezi olan İstanbul, finans merkezi projesinin hayata geçirilmesiyle birlikte küresel bir finans merkezi olma yolunda önemli bir potansiyeli içinde barındırmaktadır. Deniz aşırı finansal ilişkilerde dünyanın en önemli finansal merkezi olan Londra'nın Brexit sürecinin oluşturduğu belirsizlik ortamından olumsuz yönde etkilenerek bu konumunu kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalması İFM'nin önemini her geçen gün daha da artıracaktır. AB pasaportu ile işlem gören finansal araçlar hariç tutulduğunda diğer finansal araçlar ve yabancı yatırımların İstanbul'a yönlendirilmesinin hem bölgesel ekonomiye hem de Türkiye ekonomisine oldukça önemli kazanımları olması beklenmektedir. Bu bağlamda finans merkezlerinin gelişiminin buldukları ülke ekonomilerine yapmış oldukları pozitif katkılar göz önünde bulundurulduğunda, İstanbul hem konumu hem de taşımış olduğu potansiyeli itibarıyla önemli küresel finans merkezleri arasında yerini alabilir.

SONUÇ

Brexit referandumuna giden süreç ve alınan karar sonrasında yaşananlar, müzakerelerin iki yıl gibi uzun bir döneme yayılacak olması ve ayrıca bölgede oluşan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, süreci bir süre daha gündemde tutacaktır. Bu belirsizlik ortamı nedeniyle euro ve sterlindeki düşüş devam ederken, güvenli liman arayışındaki piyasalar açısından dolar ve altın yükselişine devam edecektir. Brexit süreci ile birlikte ekonomik, finansal ve politik riskler taşıyan İngiltere'nin ekonomik büyüklüğü ve Londra finans merkezinin konumu göz önüne alındığında yaşanan bu istikrarsızlık ortamı, 2008 küresel ekonomik krizinden sonra Batılı ekonomik düzene yöneltilen eleştirilere hız kazandıracak ve

dünya ekonomisini yeni bir ekonomik-finansal yapı inşası arayışına sokacaktır.

Yükselen ekonomiler açısından bakıldığında Brexit süreci, gelişmiş Batılı ekonomilerin aksine bu ülkeler açısından önemli fırsatlar taşımaktadır. Yükselen ekonomiler bu fırsatları değerlendirerek hem kendi ekonomilerine hem de sürdürülebilirliği sorgulanır hale gelen Batılı finansal sisteme bir alternatif üretebilme konusunda katkı sağlayabileceklerdir.

Ayrıca Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, Brexit sürecinin olumsuz etkileri ile birlikte Londra'nın finans merkezi olarak konumunu kaybetme tehlikesi de İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesinin hedefleri ve potansiyeli bakımından bir başka fırsat noktası olarak durmaktadır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Deftardar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985